

حضرت ساطع العلماء
یا حضرت ساطع العلماء

تہذیب عالمی پابند
یا حضرت مولانا
حضرت ساطع العلماء

تہذیب عالمی پابند

750 SENELİK MİRAS MEVLÂNÂ MÜZESİ

NACİ BAKIRCI-SEMA ŞENTÜRK

Konya Mevlânâ Dergâhı Hz. Mevlânâ'nın 17 Aralık 1273 yılında vefatından bir yıl sonra yaptırılmış olan türbesi etrafında Selçuklular, Karaman oğlu ile Osmanlılar zamanında yaptırılmış olan semâhâne, mescit, derviş hücreleri, matbah-ı şerif, meydan-ı şerif, şadırvan, şebiarus çeşmesi, selsebil ile bahçede yer alan altı adet türbe ile hamuşandan oluşmaktadır.

Anadolu Selçuklu Devleti'ni yaptırmış olduğu camiler, medreseler ve imar faaliyetleri ile ihya eden Sultan Alâeddin Keykubat'ın 1230'lu yıllarda Konya surlarının dışında bulunan Gül Bahçesi'ni Mevlânâ'nın babası Sultanül Ulema Bahaeddin Veled'e hediye ettiği bilinmektedir.

Bahaeddin Veled 1231 yılında vefat edince Gül Bahçesi'ne defin edilmiş, sevenleri mezarının üzerine bir türbe yaptırmak istemişse de Hz. Mevlânâ'nın türbe yapılmasına izin vermediği Mevlevî kaynaklarında anlatılmaktadır. Gül Bahçesi'ne daha sonra ki yıllarda vefat eden Selahaddin Zerkûbi, Sipehsalar Necmeddin, Mevlânâ'nın küçük oğlu Alâeddin Çelebi ile Şemseddin Yahya'da Gül Bahçesi'nde defnedilmiştir. Böylece Gül Bahçesi'nde küçük bir mezarlık teşekkül etmiştir.

17 Aralık 1273 yılında vefat eden Hz. Mevlânâ da Gül Bahçesi'ne babası Sultanül Ulema Bahaeddin Veled'in mezarının baş uçuna defnedilmiştir. 1274 yılının bahar aylarında Selçuklu Sarayı'ndan Alameddin Kayser tarafından Muhiddin Pervane ile Gürcü Hatunun yardımcıları ile Tebrizli Mimar Bedreddin'e Mevlânâ'nın türbesi yatırılmıştır. Türbe etrafında Mevlânâ'nın yakın dostu Çelebi Hüsameddin ile Hz. Mevlânâ'nın soyundan gelen postnişinlerin türbenin iki yanına defin edilmesiyle 68 mezarın bulunduğu Kıbabu-ı Aktab denilen Mevlevî Mezarlığı oluşmuş bu mezarlığa 1925 yılına kadar defin yapılmıştır. Selçuklular döneminde türbenin kuzey bitişiğine semâhâne ile mescit yapılmışsa da bu yapılar günümüze kadar ulaşmamış, Müze Müdürlüğü'nün 1996 yılında yapmış olduğu kurtarma kazısında açığa çıkarılan yapıların temel kalıntıları ile mezarlar semâhânenin zemininde koruma altına alınmıştır.

Mevlânâ'nın Türbesi günümüzdeki dilimli gövde ve külah biçimini Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey zamanında almış, gövde ve külah çinilerle kaplanmıştır. Hz. Mevlânâ'nın Türbesi'nin doğusunda bulunan Ahmet Eflaki Türbesi'nin de Karaman oğulları zamanında yaptırılmış olduğu

Mevlânâ Celâleddin-i Râmî sandukası ve püshidesi

düşünülmektedir. Mevlânâ Türbesi'nin kalem işi süslemeleri de Osmanlı Padişahı II. Bayezid tarafından Halepli Nakkaş Abdurrahman'a yaptırılmıştır. Yapımla ilgili kitabenin iki satırı türbenin güney duvarında bulunmaktadır.

Mevlânâ Dergâhı'nda yer alan semâhâne, mescit, derviş hücreleri, şadırvan ile beş adet türbe 16. yüzyılda, Meydan-ı Şerif ile Çelebi Konağı 19. yüzyılda Osmanlı padişahları tarafından yaptırılmıştır.

Konya Mevlânâ Dergâhı, Osmanlı coğrafyasının hemen her bölgesinde yapılmış 174 kadar Mevlevîhâne'nin merkez asitanesi olarak 1925 yılına kadar hizmet vermiştir. Mevlânâ Dergâhı tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra müze olarak düzenlenmiş, her yıl milyonlarca kişinin ziyaret ettiği bir müze ve ziyaretgâh olarak kültür hayatımıza hizmet etmektedir.

Hz. Mevlânâ'nın Türbesi (Kubbe-i Hadra)

Mevlânâ Dergâhı'nın ilk yapısıdır. Hz. Mevlânâ 17 Aralık 1273 yılında vefat edince Gül Bahçesi'nde bulunan babasının mezarının yanına defnedilmiştir. Araştırmacılara göre Mevlânâ'nın Türbesi, 1274 yılının bahar aylarında Alameddin Kayser, Muinüddin Pervane ile karısı Gürcü Hatun tarafından, Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled'in izin vermesinden sonra Tebrizli Mimar Bedreddin'e dört fil ayağı üzerine kubbeli baldaken tarzında yaptırılmıştır. Türbenin yapım kitabesi ve vakfiyesi bulunmamaktadır. Mevlânâ için 1274 yılında ceviz ağacından kündekari tekniğinde yaptırılmış olan sandukanın açık alana

konulamayacağı düşünüldüğünden türbenin de 1274 yılında yaptırılmış olduğu kabul edilmektedir.

Türbe Selçuklu türbeleri geleneğinde yapılmış olup mezar odası, gövde ve kubbe kısmından oluşmaktadır. Türbenin ilk yapımında iç kısmının Selçuklu Dönemi çinileri ile kaplanmış olabileceği ileri sürülmüşse de günümüze kadar yapılmış olan restorasyonlarda bir çini izine rastlanmamıştır.

Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey'in 1386 yılında Silifke'ye sefere çıkmadan geceyi Mevlânâ Türbesi'nde geçirdiği, sabaha kadar dua ettiği, fetih gerçekleşirse türbeyi çini ile kaplattıracağını söylediği Mevlevî kaynaklarında yer almaktadır. Silifke'nin alınmasından sonra ganimet malı ile Alaeddin Ali Bey'in Mevlânâ'nın türbe gövdesi ile çinilerini Akşehir'de bulunan Seyid Mahmud Hayrani Türbesi'nin çini mozaik kaplı gövde ve külahını yapan Mimar Abdullah oğlu Ahmed'e yaptırdığı düşünülmektedir.

Mevlânâ Dergâhı ile Mevlânâ'nın Türbesi Osmanlılar döneminde pek çok onarım görmüştür. Türbenin kubbesinde, fil ayakları ile güney duvarında yer alan kalemî süslemeler II. Bayezid döneminde Halepli Mehmed oğlu Mevlevî Nakkaş Abdurrahman'a yaptırılmıştır. Kitabenin son iki satırı tarihi belirlenemeyen bir depremde yıkıldığından, süslemelerin yapım tarihi tam olarak belirlenememiştir.

2018 yılında Müze Müdürlüğü tarafından yaptırılan restorasyon çalışmalarında kubbede yapılan çalışmalarda görülen kitabeye göre kalemî süslemeleri 1758 yılında Kayserili Nakkaş Mevlevî Hacı

*Mevlânâ Müzesi'nin
9 Ekim 1926 tarihinde
açılış töreninden bir kare*

Derviş Osman tarafından yenilenmiştir. Bu süslemelerde yıpranmış ve dökülmeye başlamış olduğundan Konya Ticaret Odası, Sanayi Odası ile Ticaret Borsası'nın sponsor olduğu çalışmalarda mevcut süslemeler Nakkaş Semih İrteş ve ekibi tarafından raspalanarak II. Beyazıt Dönemi'nin orijinal kalemîşi süslemeleri açığa çıkartılmış, bu süslemeler geleneksel tarzda korunarak restorasyonu yapılmıştır. Çalışmalarda Konya ile alakalı olduğunu düşündüğümüz Alaeddin Tepesi'ndeki Selçuklu Sarayı veya Gavele Kalesi'nin resmedildiği altı adet minyatürlü kalem işi süslemesi açığa çıkartılmıştır.

Mevlânâ Türbesi'nin 1386 yılında Karaman Oğulları tarafından yaptırılmış olan gövde ve külahı kaplayan çinileri, açık alanda tabiat şartları ve deprem gibi afetler nedeniyle Osmanlılar döneminde İznik'te yaptırılmış çinilerle, ikinci Mahmut döneminden sonra da Kütahya'da yaptırılan çinilerle altı kez

değiştirilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde ise 1954 ve 1965 yılında iki kez değiştirilmiş olan çiniler tekrar yıprandığından 2021 yılında hazırlanan proje doğrultusunda Konyalı iş adamı Ali Akkanat tarafından çini sanatçısı Kemal Güler'in geleneksel Selçuklu tarzında imal ettiği tap tap çinilerle tekrar yenilenmiştir.

Mevlânâ Türbesi'nin gövde kısmında yer alan mermer sanduka 16. yüzyılda Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Mezar sandukası Mevlânâ ile 1312 yılında vefat eden oğlu Sultan Veled'in mezarlarını çevrelemektedir. Gri ve beyaz renkli mermerden yaptırılmış iki kademeli sandukanın üzerine Kanuni döneminde bir puşide yaptırıldığı kaynaklarda belirtilmişse de bu puşide yıpranmış olduğundan günümüze gelememiş, mermer sanduka üzerine daha sonraki yıllarda III. Selim ve II. Abdülhamid tarafından atlas kumaş üzerine sim sırmalı puşideler yaptırılmıştır.

*Matbah-ı şerifte bulunan
sema talim çivileri*

Mezar sandukasının kuzey tarafında, Osmanlı dönemi Vezirlerinden Maraş Mirimîrânî Mahmud Paşa tarafından 16. yüzyılda Kalemkâr İlyas adlı bir sanatçıya gümüş kafes yaptırılmıştır. Kafesin alınlığında bitkisel motifler arasında şair Manî'ye ait otuz iki beyitlik şiir bulunmaktadır. Kafesin iki kanatlı kapısından mezar sandukasını yanına geçilebilmektedir. Gümüş kafesin batı yönünde Osmanlı Padişahlarının türbeyi ziyaret ettikleri zaman oturmaları için yerden 15.cm kadar yükseltilmiş padişah köşkü yer almaktadır.

Türbenin en çok merak edilen kısmı mezar odasıdır. Mezar odasının girişi IV. Murat'ın Revan Seferi sırasında mezar odasına inmek istemesinden sonra gümüş levhalarla kapatılmıştır. Mevlevî kaynaklarında padişahın mezar odasına girmesine izin verilmediği, padişahında hiddetlenip

tespihini koparıp mezar odasına attığı bunu almak için de bir küçük kız çocuğunun mezar odasına indirildiği anlatılmaktadır. Gümüş kafesin alt kısmında mezar odası girişinin üst kısmında Miracı Simpaye olarak adlandırılmış iki basamaklı gümüş eşik bulunmaktadır. Gümüş Eşik her yıl 17 Aralık tarihinde yapılan Şeb-i Arus Duası'ndan sonra Mevlevî muhipleri ve ziyaretçiler tarafından tazimle selamlanıp, saygı gösterdikleri, yüzlerini sürdükleri bir makamdır.

Semâhâne

Yaptıranı ve mimarı kesin olarak bilinmeyen Semâhânenin, müzede bulunan III. Selim Dönemi'ne ait puşide aynalığındaki kitabeye göre Kanunî Sultan Süleyman döneminin sonunda yaptırılmış olduğu düşünülmektedir.

Mevlânâ Türbesi'nin kuzey tarafında yer alan Post Kubbesi'ne bitişik olarak kesme taştan, kare planlı olarak Mevlevî dervişlerinin sema yapması için inşa ettirilmiştir. Müze Müdürlüğü tarafından 1996 yılında yapılan temel güçlendirme çalışmalarında semâhânenin zemininde Selçuklular döneminde yapılmış olan mescidin duvarları, zemin döşemeleri, alçı ve çininin birlikte kullanıldığı mihrap süslemeleri ile iki sıralı mezarlar açığa çıkartılmıştır.

Semâhânenin güney tarafı Mevlânâ'nın türbesine bakmaktadır. Batı yanında bitişik olarak yapılmış mescit yer almaktadır. Kuzey tarafında da sema ayininde musikiyi icra edenlerin oturmaları için yerden yüksekçe yapılmış mutrip ile mutribin bitişğinde

devam eden erkekler mahfeli ile üst katında kadınlar mahfeli bulunmaktadır. Kadınlar mahfelinin ön kısımları ahşap kafeslidir. Güney tarafında ahşaptan yapılmış Naat Kürsüsü bulunmaktadır.

Semâhânenin kubbesi, fil ayakları, kemer alınlıkları kalemîşi süslemelerle bezenmiştir. Süslemelerde koltuk üzerine yerleştirilmiş Destarlı Mevlvî Sikkelerinin üzerine talik hat ile Oniki İmam'ın isimleri yazılmıştır.

Semâhânenin kalemîşi süslemeleri 16. yüzyılda yapılmış, daha sonra 19. yüzyılda yapılan onarımlarda bu süslemelerin üzerine barok dönem kalemîşi süslemelerin yapıldığı tespit edilmiştir. Müze Müdürlüğü tarafından 1982 yılında yapılan restorasyon sırasında yapılan raspalamalar sırasında bir kısım süslemeler açığa çıkarılmış, barok döneme ait bazı süslemelerde sonradan eklenti, klasik dönem süslemeleri değil anlayışı ile kazınarak kaldırılmıştır.

Semâhâne de Hz. Mevlânâ'nın Mesnevî, Divanı Kebir, Fih-i Mafih, Mektubat, Mecalisi Seba isimli eserlerinin asli nüshaları, Mesnevî'den ilk 18 beyitin yazılmış olduğu levhalar, tekke yazıları, Kuran'lar ile Mevlânâ'ya ait kıyafetler ile Sakalı Şerif sergilenmektedir.

Mescit

Yapım kitabesi bulunmayan mescidin Kanuni döneminde Semâhâne ile birlikte yaptırılmış olduğu kabul edilmektedir. Mimarı bilinmeyen mescidin bazı kaynaklarda Gedik Ahmet Paşa tarafından yaptırılmış olduğu belirtilmiş olsa da bunu doğrulayan somut bilgi ve belge bulunmamaktadır.

Konya Müzesi Cam Kandil, Memluklu dönemi 14. yüzyıl

Mevlânâ Dergâhı'nda semâhânenin batı tarafında semâhâneye bitişik olarak kare planlı, üst örtüsü kubbeli olan mescidin kuzey ve batı tarafı içten moloz taş, dıştan kesme Gödene taşı ile yapılmıştır. Mescidin ana giriş kapısı batı yönde mukarnas kavsaralı ve mermer alınlıklıdır.

Semâhâneye açılan küçük bir kapısı ile Huzuru Pîr'e açılan Çerağ kapısı bulunmaktadır. Mescidin kubbesi, kuzey ve batı duvarı ile kemer boşlukları kalemîşi süslemelerle bezenmiştir. 16. yüzyıla tarihlendirilen süslemelerin üzeri semahanede olduğu gibi 19. yüzyılda Konyalı Mahbup Efendi tarafından barok tarzda kalem işi süslemelerle kaplanmıştır. Bu süslemelerin kitabesi mescidin güney duvarının alınlığında çiçek buketlerinin ortasında bulunmaktadır. Müze Müdürlüğü tarafından 1982 yılında yapılan restorasyon çalışmalarında ortaya çıkartılan kalem işi

*Mevlânâ Müzesi sancak
Kuran-ı Kerim'i 16.
yüzyıl. Bereket Han
tarafından bediye
edilmiştir*

süslemeler Manisalı Mustafa Baysal usta tarafından yenilenmiştir. Mescidin zemini yerden iki basamak yüksek tutulmuş ve iki yanı sille taşı ile çevrilmiştir. Mihrabı gri renkli mermerden yapılmıştır. 2011 yılında yapılan restorasyon çalışmalarında mihrabın batı kenarına ters olarak yerleştirilmiş karaman oğlu Mehmet Bey'in mezar taşı bulunmuştur.

Mescidin batı tarafında Çerağ Kapısı'nın yanında naat kürsüsü ile bunun altında 19. yüzyılda inşa edilen minarenin giriş kapısı bulunmaktadır. Mescidin iki kanatlı giriş kapısı ile pencere kanatları ceviz ağacından künde kari tekniğinde yapılmıştır.

Batı yönünde giriş cephesinin önünde üç kubbeli son yeri, saçak örtüsü ile minaresi yer almaktadır. Son cemaat kısmının bakır sütun bileziklerinde Evliya Çelebi'nin seyahatinde yazdığı notlar görülmektedir.

Mutfak (Matbah-ı Şerif)

Osmanlı padişahı III. Murat tarafından derviş hücreleri ile aynı tarihte yaptırıldığı kabul edilmektedir. Mimarı bilinmemektedir.

Mevlevî dervişlerinin 1001 günlük hizmetlerinin verildiği mutfakta dervişler hem yemek yemiş, hem de eğitim öğretimle birlikte sema talimi yapılmıştır. Bu nedenle Mevlevîler mutfak için "Matbah-ı Şerif" tabirini kullanmışlardır.

Mutfak girişini kuzey yönde avluya açılmaktadır. Giriş kapısından birkaç adım sonra sol tarafta yeni derviş adaylarının üç gün boyunca sınıdığı Saka Postu bulunmaktadır. Mutfak kare planlı ve iki bölümlü, üzerleri kaburgalı tonoz örtülüdür. Mutfak yemek yenilen ve sema talimi yapılan kısmına üç basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Zemini ahşap döşemelidir. Bu bölümün batı

kısımında sema talimlerinin yapıldığı dört adet sema talim çivisi bulunmaktadır. Mutfakta üç yöne açılan sivri kemerli pencerelerle aydınlık bir mekân sağlanmıştır. Saka postunun üst tarafından basamaklarla ikinci katta bulunan Kazancı Dede'nin odasına çıkılmaktadır. Saka Postu'nun karşısında Ateşbaz Makamı olarak bilinen dört adet ocak ile tekneli çeşme ile vefat eden dervişlerin gasil edildiği kısım yer almaktadır. Ocaklar ikişer adet batı ve kuzey duvarlarının içine yerleştirilmiştir. Mutfağın Pencere alınlıkları çiçek buketleri ile duvarların kenarları da düz mavi renkli bordürlü kalem işi süslemelerle bezenmiştir. Matbahın bodrum katında kiler bulunmaktadır.

Meydan-ı Şerif Odası

Matbahın güney batısına bitişik olarak III. Murat zamanında inşa edilmiştir. Mimarı bilinmemektedir. İlk yapımında iki katlı

olduğu bilinen oda 19. yüzyılda yapılan onarımlarda tek katlı hale dönüştürülmüştür. Meydan-ı Şerif odası 6x10 m. dikdörtgen planlı bir salondur. Giriş kapısı doğu yöne açılmakta, gül ağacından yapılmış kapı kanatları bulunmaktadır. Tavanı 19. yüzyıl kalem işi manzara resimleri ile süslenmiştir. 1982 yılında yapılan onarımlarda tavan dışında, duvarlardaki süslemeler raspalanarak kaldırılmıştır. Kalem işi

süslemelerin Konyalı Nakkaş Mahbup Efendi tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Bu resimler Çelebi Konağı'nın salonunda yer alan resimlerle benzerlik göstermektedir.

Meydan-ı Şerif Odası Çelebi Efendi ile dergâhta görevli makam sahibi dedelerin sabah namazından sonra yapılacak işleri istişare ettiği yönetim odasıdır. Dergâh 1926 yılında Konya Asar-ı Atika Müzesi olarak düzenlendiğinde kütüphane olarak kullanılmış, 1954 yılından sonra da Müze Müdür Odası olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Derviş Hücreleri

Osmanlı Padişahı III. Murat tarafından 1584 yılında yaptırılmış olup mimarı bilinmemektedir. Yapım kitabesi ile II. Mahmut dönemi onarımını gösteren tuğra Dervişân Kapısı'nın üzerinde alınlıkta yer almaktadır. Kitabede:

1-Şeb-i Sultan Murâd Han bin Selîm Han
Yabup bu hânkabı ur [du] bünyâd

2-Olalar Mevlevîler bunda sâkin
Okuya her seber vird ola irşâd

3-Görüb dil bu binâyıdiditârib
Büyüt-i Cennet-âsâoldıâbâd 992 (M.1584/85)
yazılıdır.

1928 yılında kaldırılmış olan kitabe 2011 yılında Müze Müdürlüğü tarafından tekrar yerine konulmuştur. Mevlânâ Dergâhı'nın ön avlusunda, batı ve kuzey yönünde bulunan Derviş Hücreleri avluyu L şeklinde kuşatmaktadır. Onsekiz adet Derviş Hücresi moloz taştan yapılmış küçük tek kubbeli odalardır. 1926 yılında dört hücre dışında diğer hücrelerin arası açılarak oluşturulan

koridorda arkeolojik eserler sergilenmiş, 2011 yılında yapılan restorasyon çalışmasında da hücrelerin önünde bulunan ahşap çerçeveler ile saçak örtüler kaldırılmıştır. Bu restorasyonda hücrelerin ara duvarları tekrar kapatılmış ocakları yeniden yapılmış, kapı ve pencereleri takılarak Derviş Hücreleri eski hâline dönüştürülmüştür.

Derviş Hücreleri Mevlevîlikte Matbah-ı Şerifte 1001 gün süren ve çile adı verilen mânevî terbiyeyi tamamlayarak Dede ünvânı alanlara tahsis edilen odalardır. Hücrelerin bir kısmı Aşçı Dede, Çelebi Efendi, Postnişin, Sertarik, Türbedar Odası olarak kullanılmıştır. Derviş Hücrelerinin kapıları dergâhın avlusuna açılmakta, biri avluya diğeri dışarıya açılan iki penceresi bulunmaktadır. Her hücrede ısınma ve kahve amaçlı bir ocak ile yanlarında nişler mevcuttur.

Derviş Hücresinde yaşayan son Mevlevî Dedesi Ankaralı Mehmet Arısoy Dede'dir. Dergâhların kapatılmasından sonra müzede müstahdem kadrosunda çalıştırılan dedenin vefatına kadar hücresinde kaldığı müzeye gelen misafirlerle sohbet ettiği bilinmektedir.

2011 yılında yapılan gerçekleştirilen teşhir tanzim çalışmalarında; Derviş Hücreleri sırasıyla Aşçı Dede, Hücrenişin, Sultan Veled, Çelebi Efendi, Türbedar, Sertarik, Şems-i Tebrizi, Vakıf Kâtibi Odası biçiminde düzenlenmiştir. Diğer hücrelerde de Mevlevî Kıyafetleri, Mevlevî Eşyaları, Dergâh Eşyaları, Mutrib Heyeti, Mesnevîhan, hat, tezhip, çerağ malzemeleri sergilenmeye başlanmıştır.

İhtisas Kütüphanesi

Yaptıran: Bilinmiyor

Yapan: Bilinmiyor.

Kütüphanenin ilk kurucusu: Mehmet Sait Hemdem Çelebi

Niyaz Penceresinin güneyinde bulunan kütüphane türbenin güney tarafında bulunan payanda ile Hasan Paşa Türbesi'nin arasında kalan boşlukta yerden biraz yükseltilmiş sütunlar arasına yerleştirilen ahşap çerçeve ile kapatılan mekândır.

Dergâh Kütüphanesi ilk defa Hemdem Sait Çelebi'nin 42 yıl süren postnişinliği zamanında 1835'li yıllarda kendisine ait kitaplar ile dergâha vakfedilen kitapların bir araya getirilmesi ve mühürlenmesi ile oluşturulmuştur. Hemdem Sait Çelebi aynı zamanda iyi bir hattat ve müzehheptir. Kütüphanede kendisin yazmış olduğu Farsça mealli Kuran ile hat levhası bulunmaktadır.

Konya Mevlânâ Dergâhının müzeye dönüştürülmesinden bir yıl sonra Müze Müdürü Yusuf Akyurt dergâhta bulunan el yazmalarını tasnif etmiş hat ve tezhip bakımından oldukça kıymetli 170 kadar kitabı müzeli olarak envanterine kaydetmiştir. Kalan kitapları da demirbaş defterlerine kaydederek Mevlânâ Müzesi İhtisas Kütüphanesi adı ile hizmete açmıştır.

2023 yılında yapılan çalışmalarda kütüphanede bulunan tüm el yazması ve basma kitaplar tasnif edilerek el yazması ve basma kitaplar adı altında yeniden müze envanterine kayıt edilmiştir. Kütüphanede 2380 el yazması ile 2420 adet basma kitap bulunmaktadır. Kütüphanede bulunan el yazmaları hat, tezhip ve cilt sanatı bakımından Selçuklu, Karaman Oğlu,

Osmanlı döneminin nadir eserleridir. Basma kitaplarında Müteferrika ve Lahor, Mısır ve Bulak baskıları oldukça kıymetlidir.

Çelebi Konağı genel görünümü 18. yüzyıl

Çelebi Evi

Yaptıran: Bilinmiyor.

Yapan: Bilinmiyor.

Mevlânâ Dergâhı'nın kuzeybatı köşesinde dergâhı çevreleyen avlunun duvarlarının dışında yer alır. Yapını ve yaptıranı bilinmeyen tek katlı ev bağdadi tekniğinde yapılmış, düz damlı üzeri kiremit çatı ile örtülüdür. Evin orta sofaya açılan dört odası ile her odada gusülhâne olarak adlandırılan banyo ile aynalık ve yüklük dolapları bulunmaktadır. Çelebi Evi'nin oldukça büyük olan salonunun tavanındaki kalemişi manzara resimleri Meydân-ı Şerif odasının tavanında bulunan resimler ile benzerlik göstermektedir.

Dergâhın II. Mahmut dönemi onarımını gösteren defterinde inşaat sezonunda

*Yavuz Sultan Selim
tarafından yaptırılan
şadırvan*

Çelebi evinin tamiratı yapılamadığı için Çelebi Efendiye bir miktar bütçe bırakıldığı yazılıdır. Buradan hareketle Çelebi Evi'nin 1835 yılından önce yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Çelebi Evini 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılması üzerine Halep Mevlevihânesi'nde Mevleviliği devam ettirmek için giden çelebilerden birisi boşaltmış olabilir. 1926 yılından sonra müze müdürleri tarafından lojman olarak kullanılmıştır. Çelebi Evinin 1995 yılında restorasyonu yapılmış, tavanı askıya alına evin tüm beden duvarları, ahşap kapı pencereleri ile kalemşi süslemeleri yenilenmiştir.

Çelebi Evi günümüzde müzeye gelen protokol misafirlerinin dinlenme alanı olarak kullanılmaktadır.

Şadırvan

Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim tarafından 1512 yılında yaptırılmıştır. Yaparı bilinmiyor. Yavuz Sultan Selim Mısır seferine giderken Konya Mevlânâ Dergâhını ziyaret edip dua ettiği, Dergâh şeyhinin "Mısır'ın alınmasının padişaha nasip olacağını müjdelediği, padişahın da bu fetih bize nasip olursa, sefer dönüşünde su sıkıntısı bulunan dergâha şadırvan yaptırmak istediğini söylediği" Mevlevî kaynaklarında anlatılır.

Yavuz Sultan Selim sefer dönüşü klasik Osmanlı şadırvanları tipinde, 16 dilimli sekiz küçük sütunun taşıdığı üst örtülü şadırvanı yaptırılmıştır. Şadırvanın tatlı suyu da Dutlu mevkiinden künklerle getirilmiştir. Şadırvanın ortasında bulunan 20 dilimli iki katlı çanak 1320 yılında vefat eden Ulu Arif Çelebi'ye 1307 yılında Germiyanolu Yakup Bey'in hediyesi olarak Kütahya'dan gönderilmiştir.

Şadırvan 1595 ve 1868 yıllarında onarım görmüştür. Bu onarımlarla alakalı kitabe şadırvanın güney yönünde havuzun üst kısmında yer almaktadır. Şadırvanın 1934 yılında çöken üst örtüsü Müze Müdürü Yusuf Akyurt tarafından kaldırılmış, 1989 yılında Yılmaz Önge tarafından eski bir fotoğrafından projesi hazırlandıktan sonra Müze Müdürlüğü tarafından yeniden yaptırılmıştır.

Şeb-i Arûs Havuzu

Derviş Hücreleri ile mutfağın ön avlusunda bulunan Şeb-i Arûs Havuzu Mevlânâ'nın vefatından hemen sonra Selçuklular zamanında yaptırılmıştır. İç içe geçmiş altı köşeli gri renkli mermerden yapılmış havuzun suyu ejder biçimli lüleden akmaktadır.

Hazreti Mevlânâ'nın vefat tarihi Hicri aylara göre yaz mevsimine denk geldiğinde Mevlevîler bu havuzun etrafında toplanıp sema ayinini icra ettikleri için Şeb-i Arus Havuzu olarak anılmıştır.

Selsebil

1830 lu yıllarda Mevlânâ Dergâhı Postnişini Hemdem Sait Çelebi tarafından Hamuşan

Postnişin Mehmet Hemdem Said Çelebi tarafından yaptırılan selsebil

*Fatma Hatun ile Sinan
Paşa türbesi*

Mezarlığı'nın karşısında dergâhın bahçe duvarlarının iç kısmına yaptırılmıştır. Selsebil adını cennetteki bir çeşmeden almıştır. 1920'li yıllarda Abdülhalim Çelebi zamanında elden geçirilen selsebil 1958 yılında kuzey yönünde yer alan Derviş Hücreleri'nin önüne taşınmıştır.

Selsebilin gri mermerden yapılmış aynalığı, su gideri olan havuzu, 1-2-3-2-1 düzenin de sıralanmış çanakları ile alınlığında Ereğli Anbarlı'dan getirtilmiş Roma Dönemi gırtlantlı lahit kapağı bulunmaktadır. Çanakların dizilişinde tasavvufun özünü

oluşturan Vahdet-i Vücut felsefesinden etkilenildiği düşünülmektedir.

Ahmet Eflâki Dede Türbesi

Mevlânâ Türbesi'nin batısında Gül Bahçesi içerisinde yer alan türbe, burada bulunan Ahmet Eflâki'ye ait mezar taşından dolayı Ahmet Eflâki Dede'nin Türbesi olarak adlandırılmıştır. Ahmet Eflâki Ariflerin Menkıbeleri isimli eseri yazarıdır. Daha çok Eflâki sıfatıyla tanınır. Bu isim kendisine astronomi âliminden ders almış olduğu için

verilmiştir. Mezar şahidesinde Eflâki'nin H.761 Recep/M.1360 yılında öldüğü yazılıdır. Mezar taşının tarihi, tipi, türbenin tipolojisi ile iç duvarlarında bulunan, kufi yazılı sırlı tuğla süslemelerinden dolayı türbenin Karamaoğlu Dönemi'nde yapıldığı değerlendirilmektedir.

Mevlânâ Dergâhı'nın doğusundaki ihata duvarının bitişiğinde yer alan Topbaş Hoca'nın evi diye bilinen evi 1929 yılında belediye tarafından yıkılmasından sonra burada bulunan Ahmet Eflâki'ye ait mezar taşı Mevlânâ Müzesi envanterine kayıt edilmiştir. Feridun Nafiz Uzluk konum vererek Eflâki'nin Mevlânâ Türbesi'nin doğu tarafındaki yerde, Sipehsalar oğlunun mezarı yanında gömüldüğünü, daha sonraları mezarın Kadınhanlı Topbaş Hoca'nın evinin avlusunda bulunduğunu bilim dünyasına ilk kez tanıtmıştır.

Türbede 1965 yılında Haluk Karamağaralı, 1997 yılında da Müze Müdürlüğü tarafından kurtarma kazısı yapılmıştır. Kare planlı, eyvan biçimli türbenin kuzey, doğu ve batı yönünde bulunan beden duvarlarının bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Kazı sonucu ortaya çıkarılan mimari verilerden, türbenin güneğe açılan eyvan planlı bir türbe olduğu anlaşılmaktadır. 1997 yılında yapılan kazılarda türbe temellerinin düzgün kesme taşlarla yapıldığı açığa çıkartılmıştır.

Türbe duvarlarının iç kısımda çini ve sırlı tuğla ile süslendiği, sırsız tuğlalarla şaşırtmalı teknik uygulandığı, geometrik kompozisyonlarda baklava motiflerinin arasında bulunan kûfi yazılar ile firuze ve mor renkli çinilerin bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Yazı kuşaklarının Selçuklu Dönemi Kemaliye Medresesi, Sahip Ata Hanikâhı ve İnce Minareli Medrese'de

Keşkül, Mevlevi Dergâhı'ndan nakil

bulunan tuğla süslemelerle benzerlik göstermektedir.

Türbesi'nin 2021 yılında Mevlânâ Müzesi tarafından Ali Akkanat'ın sponsorluğunda restorasyonu yaptırılmıştır.

Fatma Hatun Türbesi

Karaman Beylerbeyi Kuyucu Murad Paşa tarafından kızı Fatma Hatun için 1585 yılında yaptırılmıştır. Türbenin mimarı bilinmemektedir. Türbe kapısı üzerindeki kitabede,

1- Mîr-i mîran Murad Paşa'nın
Kıldı bir duheri hayfâ rihlet

2- Murg-ı ruhi olup uçmağa revan
Rahmet-i Hakk'a bulubdur vuslet

3- Ey Neccâmî göricek türbesini
Tab'ıma geldi o dem bir hâlet

4 - Düşdürüb feyz-i Hudâ târihi
Oldı merhûma makâm-ı Cennet 994 (M.
1585/86)

(Beylerbeyi Murad Paşa'nın yazık ki bir kızı öldü. Ruh kuşu cennet uçtu ve hakkın

rahmetine kavuştu. Türbeyi görünce Kâmi'ye bir hâl gelip yardımı da erişerek tarih düştü) yazılıdır.

Türbe zeminden 35 cm. yüksekliğinde sekizgen oturtmalık üzerinde sekiz köşeli, her köşede 3/4 daire kesitli köşe sütunlu, Gödene taşından yapılmıştır. Türbeye mermer söveli, dikdörtgen beyaz gödene taşı silmeli, stilize bitkisel motifli siyah-beyaz mermerlerin zvanalı yuvarlak kemerli kapıdan girilir.

Türbenin içini süsleyen 19. yüzyıla ait kalemişleri oldukça zariftir. Türbenin ortasında bulunan kurşuni renkli mukarnaslı mermer mezar sandukasının baş taşında servi motifi işlenmiş ve oyalı bir taç motifi ile tarak motifi yerleştirilmiştir. Türbenin üç dikdörtgen penceresi ile üç tepe penceresi bulunmaktadır. Pencerelem demir şebeke ile çevrilidir. Kurşun kaplı, basık kubbeye onaltıgen kasnak ve pandantiflerle geçilmektedir. Pandantiflerde "Allah, Muhammed, Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan Hüseyin" yazılıdır.

Hasan Paşa Türbesi

Fatma Hatun Türbesi'nin arkasında İhtisas Kütüphanesine bitişik olan türbe kitabesine göre 1573 yılında ölen Karaman Beylerbeyi Hasan Paşa için yaptırılmıştır. Türbenin mimarı bilinmemektedir. Mevlânâ Müzesi envanterinde Hasan Paşa'nın Konya Valiliği zamanında Mevlânâ Dergâhına vakfettiği Kuran-ı Kerimler bulunmaktadır.

Türbenin giriş kapısı üzerinde bulunan mermer kitabede:

1- Hasan Paşa idüp rihlet cihandan 'Alem kaldırdı mülk'ı câvidâne

2- Didi târih fevtin hâtıf-ı ğayb Ola cânına Cennet âşiyane sene 981 /M.1573-74

(Hasan Paşa bu cihandan sonsuzluğa, ölümsüz yere göçtü. Gaipen birisi ölüm tarihine, onun canına cennet bir yuva olsun dedi) yazılıdır.

Türbe zeminden yükseltilmiş zemin üzerine sekizgen gövdeli, onaltıgen kasnaktan geçiş sağlanan basık kubbeli biçimde Gödene taşından yaptırılmıştır. Dergâh döneminde kütüphane olarak kullanıldığından Kıbabu-ı Aktap bölümüne açılan penceresi kapı olarak kullanılmıştır. Bu pencere dışında türbenin güney ve doğu yönlerinde altta büyük dikdörtgen pencereler, üstte güneydoğu ve güneybatı yönlerine sivri kemerli tepe pencereleri bulunmaktadır. Ayrıca güneyde büyük dikdörtgen pencerenin üzerinde tepe penceresi türbeye ışık vermektedir. Türbe kapısı içten mermer sövelidir. 2003 yılında tuğla ile örülmüş olan kapısı açılarak eski haline getirilmiştir.

Hürrem Paşa Türbesi

Damat İbrahim Paşa tarafından Karaman Beylerbeyi Hürrem Paşa için 1529 yılında yaptırılmıştır. Mimarı bilinmemektedir. Kitabesinde,

1- *'Umira haze'l bina fi eyyâmidevleti's-Sultan Süleyman b. Sultan Selim Han etâle'llabu 'umrehubi'l-emni've'l-emandüsturu'*

2- *El-mu'azzam İbrahim Paşa el-müfehbamedâma 'llabuikbâlehubi'n- ni'ami'li rubi Hurre*

el merhum eş-şebid el-muhtac ilâ rahmeti'llâbi'l-hamid fi senetierbaa ve selâsine ve tis'âmie.

(Bu bina, Sultan Selim Han oğlu Sultan Süleyman Han'ın devleti günlerinde ululanmış büyük vezir İbrahim Paşa, Allah

nimetler içinde ikbalini uzun eylesin, Allah rahmetine muhtaç şehit Hürrem'in ruhu için 934 (M.1529) yazılıdır.

Türbe önünde bulunan tek kubbeli revak 15 cm. yükseklikteki taş döşeme zemin üzerine oturtulmuştur. Sekizgen planlı türbenin kapısı üzerinde gök mermer söveli kırmızı beyaz taşlarla almaşık düzende örülmüş sivri kemerli bitkisel motiflerle bezeli mermer alınlık yer almaktadır. Kapı kemerleri siyah-beyaz mermerden zıvana geçmelidir.

Türbenin içinde, Hürrem Paşa ile Kanuni Sultan Süleyman dönemi devlet adamlarından Hacı Bey'e ait iki mermer

mezar sandukası bulunmaktadır. Hürrem Paşa'nın sarıklı mezar sandukasında ayet ve hadislerle Sadi Şirazi'den "Ey Kardeş dünya kimseye kalmaz, gönlünü alemi yaratan Tanrı'ya bağla kafidir. Dünya mülküne güvenme, sığınma, çünkü o senin gibi birçok kişileri besledi ve öldürdü" yazılıdır.

Şam vilayetinde üç sancağa mutasarrıflık yapmış olan Hacı Bey'in sandukasında da "Peygamber sözüdür. Selam üzerine olsun. Müminler ölmez, belki dünyadan ahrette naklolunurlar. Tanrı'nın elçisi doğrudur. Hacı'nın ruhu, hicretin 961. yılı Zilkade ayının 11. gecesi cihandan, çayır ve çimenliklere uçtu" yazılıdır.

*Huzur-ı pîr Horasan
Erlerine ait altı adet
mezar sandukasının
görünümü*

Mehmet Bey Türbesi

Hamuşan Mezarlığı'nın doğusunda yer alan türbenin yapım kitabesi bulunmamaktadır. Türbe gövdesinde bulunan mermer mezar sandukasında

*1-İntikale'l-merbûmüs-sâidü'r-râci
minrahmetillabi'l-hamid*

*2-Mehmet Bek b. Mustafa Paşa fi senetiîhdâ ve
erbain ve tis'âmie*

(Mustafa Paşa oğlu, Allah'ın rahmetini isteyen Mehmed Bey, 941/1535 yılında Hakk'ın rahmetine ulaştı) yazılıdır.

Türbe baldaken tarzda, dört mermer sütunun taşıdığı sivri kemerli, kubbeli şekilde Gödene taşından yapılmıştır. Oldukça yalın ve bezemesiz olan türbenin 2021 yılında yaptırılan restorasyon sırasında kubbesinde bulunan mozaik beton kaplama kaldırılmış, eriyen taşları değiştirildikten sonra kubbesi kurşunla kaplanmıştır.

Sinan Paşa Türbesi

Fatma Hatun Türbesi'nin arkasında bulunan türbe Osmanlı padişahı II. Selim'in son yıllarında Karaman Beylerbeyliği yapmış

Sinan Yusuf Paşa için 982 H./1574 yılında yaptırılmıştır. Mimarı bilinmemektedir. Türbe sekizgen planlı basık kubbeli olarak gödene taşından yapılmıştır. Kapı üzerindeki kitabesinde,

Târîh-'ul-vefat

1- İtdi dünyadan Sinan Paşa güzâr Hak yerin eylesün güzâr-ı cennet
2- Did(i) bir eksikli târîhin anın Cânın aitsün Allah rahmet 981 (M. 1573/74)

Târîh'ul-binâ

(Sinan Paşâvirübcân-ı 'azîzi Olup kûyi şehidânerevâne, O Yûsuf-sîyrete ahsen-i târîh Sinan Paşa mahal Mısır-i cinâne 982 1574) yazılıdır.

Türbe klasik Osmanlı Dönemi türbe planında sekizgen gövdeli, basık kubbeli Gödene taşından yaptırılmıştır. Zeminden yüksek bir oturtmalık üzerine inşa edilmiştir. Türbeye siyah, beyaz taşların almaşık düzende örüldüğü yuvarlak kemerli ve mermer söveli çift kanatlı ahşap kapıdan girilir. Türbenin gövdesinde demir şebekeli yedi pencere bulunmaktadır. Gök mermer sandukanın yer aldığı zemini taş döşemelidir.

*Edirne'de yazılmış
Kuran-ı Kerim 16. yüzyıl*